

organiseren, wat de anderen dus wel deden. Hun prestige was groot genoeg.

Reorganisatie

In deze houding stonden zij vol onbegrip in de steeds heftiger wordende kerkelijke strijd, zij het dat zij er doorgaans wel aan meededen, al was het maar om de kiescolleges, die in de grotere gemeenten de kerkeradsleden benoemden en de predikanten beriepen, met eigen aanhangers te bezetten. Hiertoe was deelname aan de kerkelijke verkiezingen noodzakelijk, en om kans van slagen te hebben kon men niet om het oprichten van kiesverenigingen heen, die kandidaten van eigen kleur zochten en de achterban mobiliseerden. Het is heden ten dage in grote delen van ons land onvoorstelbaar geworden, maar gedurende de eerste helft van deze eeuw waren ouderlingen en diakenen in hervormde gemeenten niet allereerst dragers van een ambt maar vertegenwoordigers van hun richting, zoals politici dat zijn van hun partij. Hiertegen nu hadden niet alleen de ethischen een zekere weerzin, ook Hoedemaker had er een afkeer van. Zijn 'onbegrijpelijkheid' werd - behalve door zijn wel erg abrupte en associatieve wijze van zich uitdrukken - met name door deze instelling bepaald. Want wel droeg hij een zeer bepaalde overtuiging krachtig en vaak polemisch uit, maar zowel de kerk als ook de staat wenste hij niet bestuurd te zien door overtuigde partijgangers maar door tot hun hoge ambt geroepen. Partijgangers brachten maar scheuringen teweeg, doleantie dus, en geen kerkherstel.

Even een klein terzijde: van Hoedemakers polemische houding getuigen onder veel meer ook de twee korte stukjes die hij in *De Gereformeerde Kerk* plaatste toen de Vereniging van 1892 in zicht kwam en toen deze een feit was. In het eerste geeft hij te kennen dat Kuyper vanaf het begin op afscheiding en dus op samensmelting met de afgescheidenen had aangestuurd, maar dit op het Kerkelijk Congres, begin 1887, verborgen had gehouden in de zekerheid dat hij voor dit streven toen vrijwel niemand zou hebben meegekregen. In het tweede kondigt hij als redacteur aan dat het blad weliswaar op verzoek van vele lezers beroepingsberichten ook uit andere kerken plaatst, maar dat hij niet mee zal doen, de aanduiding A en B te gebruiken voor de componenten van de Vereniging. En inderdaad, voortaan staan deze berichten onder 'Afgescheiden Kerken' vermeld. Kortom, Hoedemaker ging niet zachtzinnig met tegenstanders om, noch met 'afgescheidenen', noch met hervormde. Niettemin trachtte hij de partijstrijd te boven te komen, en vandaar zijn streven naar reorganisatie. Wie dit inzag was J.H. Gunning, die als een der vaders van de ethische